

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Gehänget i Vendel XII : debatt

Ambrosiani, Björn

Fornvännen 121-122

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1981_121

Ingår i: samla.raa.se

Debatt

Gehänget i Vendel XII

Lena Thunmark-Nylén har i Fv 1981/1, s. 1—7, diskuterat ett rekonstruktionsförslag för de skarpåsigas förgyllda bronsbeslagen i båtgrav XII i Vendel, en rekonstruktion föranledd av arbetet med båtgravsutställningen i Statens historiska museum 1980. Diskussionen leder fram till ett frågetecken, dock att beslagen inte har hört till ett betsel, utan troligen till ett svärdsgehäng. Detta bör på grund av den sammanlagda beslagslängden vara ett axelgehäng.

Lena Thunmark-Nylén har emellertid funnit att några av de i graven befintliga skarpåsigas beslagen, de sexkantiga, inte kan fogas in i rekonstruktionen och fortfarande utgör en gåta.

Det för utställningen genomförda montaget visar klart att rekonstruktionen som gehäng är möjlig och den sannolikaste förklaringen. Men de djurhuvudformiga beslagen kan inte fungera enligt Lena Thunmark-Nyléns skiss. Frågan om de sexkantiga beslagen måste också lösas på ett positivt sätt, då de på grund av sitt utförande bör tillhöra samma komplex som övriga skarpåsigas beslag.

Det finns ett annat möjligt förslag till rekonstruktion av gehänget. Om det rör sig om ett axelgehäng, vilket är troligast på grund av den samlade beslagslängden, kan inte de djurhuvudformiga ändbeslagen fungera i enlighet med förslaget i fig. 6. Remmen med sina tunga beslag har inte en sådan böjlighet att de djurhuvudformade ändbeslagen kan böjas in mot svärdssidan, särskilt som man normalt antar att svärdet vid denna tid har burits högt upp på vänster sida.

Ändbeslagen bör i stället ha hängt rakt nedåt då gehängremmen låg över axeln. Man måste därför finna en annan väg att fästa

svärdet vid gehänget än den av Thunmark-Nylén föreslagna.

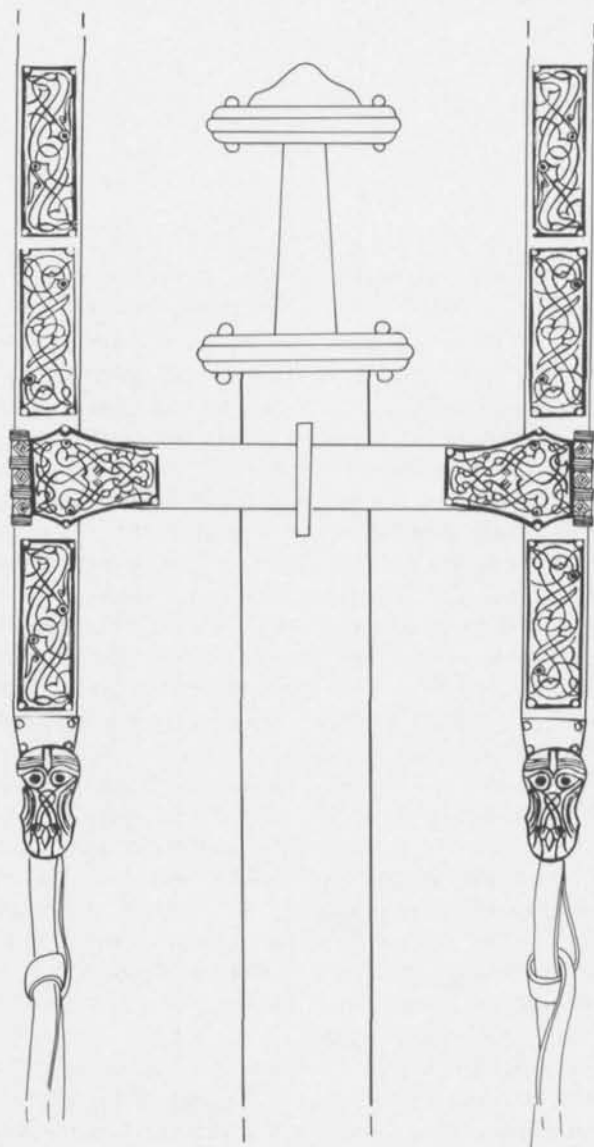
De sexkantiga beslagen medger en sådan lösning. Vid analyser av beslagen visade Lena Thunmark-Nylén att deras konstruktion antyder att en rem har böjts runt en järnsprint inne i beslagets rörformiga del och att remmens båda ändar lämnat beslaget åt samma håll. De båda beslagen har då varit avsedda att fästa en tvärgående rem mellan gehängets rygg- och framsida. Tvärremmen kan naturligt böja sig runt kroppen.

Denna rem bör i sin tur ha varit trädgd genom svärdsslidans bygel för svärdsupphängningen. Härigenom erhålls en enkel konstruktion som utan motstånd från remmen kan fås att fungera.

Behövet att reglera upphängningspunktens läge i förhållande till remmens längd löses också lätt genom att inte placera de sexkantiga beslagen direkt efter de djurhuvudformiga utan ett eller två beslag upp på remmen, beroende på bärarens kroppslängd.

Vendel XII-beslagen hör till det finaste förhistoriska konsthantverk som påträffats i Sverige. De ledde också fram till att den senare delen av folkvandringstiden, Montelius' per VII, kom att kallas Vendeltid (Olsén 1981).

Under den äldre delen av Vendeltiden visar bildframställningar och fyndkomplex att svärdsgehänget spelade en stor roll i vapenutrustningen. Sammanblandningen med andra metallbeslagna remtyg i de arkeologiska fynden är naturlig. I senare publikationer har dock allt fler gehäng identifierats. I många fall, som i Sutton Hoo, kan man se att svärd och gehäng hör nära samman, utförda i samma stil och teknik. Gehänget tycks vara

ett viktigt led i symbolspråket omkring stormannen.

Lena Thunmark-Nyléns uppsats diskuterar gehängets utseende i Vendel XII. I det praktiska livet kan rekonstruktionen inte fungera på det av henne föreslagna sättet. Det nya förslaget kan fungera och tar dessutom in de sexkantiga beslagen, som i det förra förslaget inte kan förklaras. Framtida fynd och utgrävningar får besvara frågan om också denna rekonstruktion måste justeras.

Referenser

- Olsén, P. 1981. Om "vendeltidens" ålder och ursprung. *Fornvännen*.
 Thunmark-Nylén, L. 1981. Betselbeslagen i Vendel XII — förslag till nytolkning. *Fornvännen*.

Björn Ambrosiani
 Statens historiska museum
 Box 5405
 114 84 Stockholm